

vega, naj se prešičem pokuha, da se ga saj nekoliko v prid obrne.

Gospodarske novice.

* Žitni pridelek v Banatu. Gosp. Valentin Pleiweis, ki ima znani veliki mlin v Karlovcu, je ravnokar prišel iz Banata. Povedal nam je, da žitna letina je ondi na vsako stran izvrstna. Ljudje ne vejo, kam s pšenico. Samo ena grajščina — Hatzfeld — med Segedinom in Temešvarom je same pšenice pridelala 160.000 vaganov (mecnov). Prišli so do gosp. Pleiweisa kmetje, pšenice mu ponujajo, rekoč, da 40 kmetov mu je more prodati 100.000 vaganov. Al ni čuda, ker na oralu (johu) zemlje pridelajo v dobrih letinah po 25 do 30 vaganov pšenice, v Pančovi celó do 40 vaganov. Cena vaganu je na mestu zdaj po 4 gold. Tudi koruza v doljnih krajih kaže lepó. — Če človek take reči sliši — in te so gotove — more si pač vprašanje staviti: je li to pošteno, da Magjari zdaj, ko gré za to, da nosijo z nami vred pravično mero plačil, sebe lajšajo, nas pa — z večidel revno zemljo — obkladati hočejo z veliko večo butaro? — In drugo vprašanje je: kako je to, da je na Ogerskem, če je le ena letina revna, uboštvo povsod, kamor pogledaš? Na to vprašanje nočemo odgovoriti; saj vsak sam lahko odgovor ugame.

Ozir po domovini.

Topolovčanje.

Spisal J. Lovriha.

Topolovška deželica se naslanja proti izhodu na Kras, proti jugu na Portule (Oprto) in se dotika enega kosú Krasa; proti zahodu jo mejijo Brda in Momiano, proti polnoči pa reka Rokava in „Savranija.“

Zemlja ima posebno v tem kraju vès drugačen obraz kakor pa na Gorenskem. Širocega polja in velicij travnikov ni; le ozka zelena riža je tu in tam med hribi in goricami. Gore niso tako visoke, pa tudi ne tako puste in nerodovitne; na njih se vidijo med golim skalovjem senožeti in velike hoste. Planjava topolovške doline je ozka, po sredi pa teče potok, ki se proti jugu pri Portulah zbira v majhno jezero Čepič imenovano. Pri potoku sta dva malna, ktera pa le za silo meljeta. Tudi vasi niso velike; hiše so raztresene, večidel zidane, pa tudi sè slamo pokritih je obilo.

Vas Topolovac je eno uro dolga, ima 620 duš po tod in tam raztaknjenih kočah. Prav za prav je s to vasjo združenih 8 vasí: Koromače, Žrnovac, Belvedur, Harvoje, Mocenige, Škrlice, Dugobrdó in Kučjibreg. Na prijetnem homcu, skoraj na sredi deželice stoji samotna vasica, ki ne šteje več ko 5 hiš in jej je ime Harvoje. Tu je farovž in cerkev. Kučjibreg in Topolovac imata tudi svojo podružno cerkev in pokopališče, kjer se pa ne mašuje več in tudi ne pokopuje več. Na pokopališču sv. Hieronima v Topolovcu so pokopavali mrtve iz spodnje Istrije in iz cele „Savranije.“ Našli so pri nekem kopanju pisker srebra z napisom „Romanis.“

Pričetek teh vasí se ne zna nič prav na tanko, samo od dveh vasí: to je od Harvoj in Koromačev se vé. Ime Harvoje je vasi dal Hrvat, ki se je v to vas preselil. Koromači so iz rodbine čiške.

Topolovčani imajo samo enega gospoda, in ta stane v farovžu pri cerkvi sv. Zenona. Vsi Topolovčani hodijo v cerkev sv. Zenona k službi božji. Oni živé od svojih zemljišč, ki jih pridno obdelujejo, od lesa in kupčije. Pridelujejo rž, turšico, hiljačo, pirjavico, oves, krompir, repe malo ali celó nič. Topolovski svet je peščen in nerodovit; vsako leto morajo dobro gno-

jiti, ako hočejo kaj pridelati. Redijo tudi krave, vole in ovce. Najpremožniše hiše imajo navadno po 30 ovác, in po 8 volov in 2 ali 3 krave. Sè sadjerejo se malo ali celó nič ne pečajo. Žalostno!

Celi Topolovac je pod občino Portule, in pod okrajno uradnijo Montona (Mataun). Šole nimajo, in zaradi tega se najde malokdo, da zná pisati in brati.

Jezik je hrvašk, al prav čist ni, ker živé v sredi Lahov in hodijo v mesta, kjer morajo laški jezik saj za silo govoriti. Njih obleka je iz domačega platna; hlače nosijo kratke in ozke; slamnike si sami pletejo in jih nosijo pozimi in poleti.

Vsi nosijo svoje otroke v cerkev sv. Zenona k sv. krstu; ravno tje tudi svoje mrličé in jih zakopujejo na novem pokopališču sv. Zenona. Po krstu, ko pridejo na prag cerkveni, dajo poljubej mirú detetovemu očetu, kumu (botru), kumici in babi. Potem gredó vsi skupaj na veselo kosilce. Porodnice ostanejo ene tedne po porodu domá; potem pa jih spremlja baba (babica) do cerkve k navadnemu blagoslovu. Tu poklekne pred cerkvenimi vratmi; tako ostane ondi celi čas, ko duhoven sv. blagoslov čez njo govori, kakor stoji v rimskem obredniku.

Kadar se premožniši ženijo (udajajo), pridejo na dan poroke do cerkve z velikim številom svatov. Kar je možkih, gredó v lepem redu po dva in dva, drug za drugim, in na zadnje ženin na desni svojega druga; za njimi gredó ženske v ravno takem redu, al nevesta pred vsemi, sè svojo družico na levi. Pri vsakih svatih imajo tudi godce, po domače „škripače“, ki jim pot do cerkve, celó tudi v cerkvi po „sanktusu“ do dokončane povzdigovanja, in potem od cerkve nazaj na dom godejo. Kadar pridejo iz cerkve, poljubi vsa žlahta in ženin nevesto, potem pa se vrnejo na dom ravno v tistem redu, kakor so prišli. Tu se napravi vesela ženitnina ter se pleše.

Vsacega mrliča, naj je bil ubog ali bogat, duhoven spremlja od hiše do pokopališča, in to se godí vselej pred poldné. Kadar vzdignejo mrliča, da ga iz hiše nesó, začnejo na ves glas jokati ali „bugariti“, da je joj, vsi njegovi sorodniki in znanci, in to trpi celo pot noter do cerkve; v cerkvi ta jok enmalo potihne med svetim opravilom, začne se pa zopet po tem in še z večim krikom, kadar mrliča v jamo spuščajo. Ni je pogrebščine v Istri, pri kateri bi se ne slišal tako glasen jok in stok, in sicer je to žalovanje mnogokrat prisiljeno, kajti navada je taka. Na dan pogreba hiša, iz ktere je bil mrlič, napravi obed vsi žlahti, ki je mrliča do groba spremljala. Kadar je obed pri koncu, pojeta pevca, tudi povabljen, hrvaški „Sudac dniva oće priti“, to je „Dies ira, dies illa“, žene pa jokajo.

Topolovac, v starih časih močno stiskan od Talijanov, je zgubil vso bogatijo, pobral je Talijan vse dohodke in posestva cerkvena, celó zvonove, tako, da se cerkve zdaj oskrbujejo s samo „elemosino.“ O preselitvah in drugih starih dogodbah znajo malo pripovedovati.

Národne stvari.

Beseda o „Matici“ naši.

Iz Haloz. R. B. — Dokler so Rimljani sami se borili za svojo rimljansko državo in njeno slavo; dokler so svetli meči se lesketali v rokah junaških prvakov in velikašev; dokler so rimljanski državljani po izbor kakor vojvode v prvih vojniških vrstah, vsaj na čelu služili; dokler so si odlikaši in izvrstnjaki na svoje zasobne potroške kupovali bridko orožje, čile konje; dokler je Rimljanov kleno jedro iz čiste ljubezni do domovine

se hrabro borilo, zaničevaje in preziraje vsako nevarnost in tudi smrtni strah, za domovino: dotle je cvetela, dotle je bila slavna, ugledna, mogočna, trepet sovražnikom. Kedar pa je mehkužnost počela širiti kvarne spašnike; kedar se je poskusilo z najemniki, to je za plačilo najetimi vojščaki v bran se staviti neprijatelju, vse je nastopilo rakovo pot; država je pešala, dokler se ni sevsema razrušila ona država, v kateri solnce ni zašlo, ktera je štela 120 milijonov ljudi.

Bodi mi dovoljeno iz tega velikanskega primera na malem nauk posneti za naš novi slovstveni zavod, za „Matico.“

Národní razumniki so pred tremi leti dali zaupanje nekterim knjižnikom, izvolivši 40 odbornikov, čijih naloga je z zavodom pametno in modro ravnati ter pred vsem pospeševati napredek slovstvenega delovanja za omikanejšo občinstvo. Te možake bi jaz imenoval národne starešine v dušnem oziru. Sveta naloga teh častnikov je na vso moč se potezati za razvoj in razšir slovenskega slovstva; vrh tega pa so tudi sami dolžni delati, zlasti za letopis „Matičin“, ki doslej samo enkrat izhaja, in, drznem se povedati, ne za plačilo (razve, ako bi kateri odbornik bil v tesnih novčnih zadržkih, inachi pa izveden in marljiv pisatelj), nego iz čiste ljubezni za Matico, za zboljšek slovenskih slovstvenih razmer, na korist domovini. Kdor ima in nosi od naroda čast, treba mu je tudi nositi trhe, ktere nalaga zavod, inachi bi lipovi bogovi tudi spolnili mesto v posvečenih gajevih. Moje medlo mnenje je to: vsak odbornik mora delati, to je, pisavati, ali pa, če se pisek spotiče, tvarno roko pomočnico prožiti; ako pa ni v tem ali onem pomočnik, ne dohaja se, da bi le hip ime „Matičin odbornik“ nosil, marveč poberi šila in kopita, pa idi z Bogom! Čudim se*), da je tudi meni kot odborniku „Matica“ prisodila za spise v „Koledar“ počastno darilo, vsaj sem ravno jaz menda lani nasvetoval, naj odborniki brezplačno pišejo sestavke za letopis. Ako me je slovensko razumništvo posadilo med slavne sposobnjake in izvrstne narodnjake, kako bi smel le prebito paro si svojiti za neznatno delo, drobne sestavke; najemnik bi bil, nikakor vreden sin premile mi matere Slovenije, kar si cenim za največo slavo na zemlji. Kaj bi mi moja vrla mati rekla, če bi jim v kaki mali reči postregel, na pr. kupico rujnega vinca ponudil, potem pa plačilo zahteval? Poštenost, pravičnost, prirodna ljubezen bi takega nehvaležneža obsodila v najérnejšo temo. Kedar sinovi delajo ali pomagajo materi za plačilo, srečno sorodna zveza, srečno blagost! Slovenski roditelji pošiljajo sinove v srednja in viša učilišča, da, nasrkavši se znanosti, koristijo narodu, branijo njemu pravice, ali je za njega neprestrašeno zahtevajo. Kako more roj napredovati, če bučelice matici strd odnašajo, namesto da bi prinašale? Ako kdo dela za národní razcvet, na to ga veže dolžnost, svoje dolžnosti pa spolnjevati se dohaja vsakemu umnemu in poštemu človeku, toliko več iskrenemu rodoljubu. Veleoslavno Matičino prvosedništvo ali prvosednikovo namestništvo, vredništvo „Koledarju“ in tajništvo je prošeno**), da odloči v Matičinem imenu, ne v mojem, po-

*) Plačilo za spise, natisnjene v letošnjem „Koledarju“, se je, kakor nam je sl. predsedstvo Matičino povedalo, po odborovem sklepu, storjenem v VI. seji 7. marca l. l. prisodilo vsem pisateljem, kateri niso razločno naznanili, da Matici darujejo svoje sestavke, in to sta storila dva. Vred.

**) Ako Vas nismo napak umeli, v tem spisu darilo Vam prisojeno, darujete Matici. Pravica darovom določevati namen gré pa Matičinemu odboru, in zato predsedstvo Matičino nobene in tudi najmanjše stvari noče samo ob sebi odločiti. Zato se odboru Vaša volja predloži v prihodnji seji, ki se snide konec meseca septembra in se bo gotovo oziral na Vaš predlog. Vred.

dano častno darilo na polovico darovati za Kremplnov spominek in svečanost, na polovico pa za „Koledarje“, kateri se naj pošljejo omikanejšim Prekmurcem; če pa hoče, naj razpiše darilo za kak poveči znanstveni sestavek, ali pa za glediščino igro, na pr. „Prisego koroškega vojvode“ na kamenem prestolu pod Karnutogradom, h čemur bi vendar treba bilo še priložiti kakih 20 gold.

Oznanilo.

Matičine knjige za 1867. leto so razposlane. Gospe poverjenike lepo prosimo, da je kmalu razdelé udom. Pri tej priliki tudi naznanjamo, da se vse dosedanje Matičine knjige pri bukvarjih prodajajo po naslednji ceni:

1. Zgodovina slov. národa po 60 kr.
2. Vojvodstvo kranjsko po 40 kr.
3. Vojvodstvo koroško po 34 kr.
4. Národní koledar z letopisom za 1867. l. 80 kr.
5. Štirje letni časi po 1 gold.
6. Rudninoslovje (mineralogija) po 40 kr.
7. Národní koledar z letopisom za 1868. l. 80 kr.
8. Slovnica českega jezika po 70 kr.

Kdor pri Matici ob enem kupi najmanj pet iztisov ktere imenovane knjige, ta je dobí po ceni, po kateri se prepuščajo bukvarjem. To veljá tudi dijakom.

Iz odbora Matice slovenske v Ljubljani 27. avgusta 1867.

Dr. L. Vončina,
1. predsednikov namestnik.

A. Lésar,
tajnik in odbornik.

Šolske stvari.

Šolska sporočila letošnjega leta.

5. Niža gimnazija v Kranji.

Njeno sporočilo je čisto nemško, menda prav zato, ker so učenci — 83 jih je bilo konec leta — čisto vsi Slovenci, kakor beremo na 21. strani tega sporočila. Vvodni sestavek je zgodovinskega obsega ter ima naslov: „Ueber die Theilnahme der englischen und französischen Könige an den Kämpfen zwischen den Welfen und Hohenstaufen“, spisal ga je g. prof. Dominkuš. — Ali je priimek gosp. šolskega svetovalca Jarca v vseh razposlanih sporočilih na 22. strani s svinčnikom popravljen v Jarz, ali le v našem, tega ne vemo. Škoda za trud!

6. Viša gimnazija v Celji.

Program te gimnazije je priobčil nemšk in slovensk spis; nemškemu je naslov: „Sofokles' religiöse und sittliche Gedanken“, v slovenskem pa gosp. Mih. Žolgar razlaga „slovensko sklanjo.“ — Podučevala je 225 Slovencev, 75 Nemcev in 4 Hrvate. — Podporno društvo je za učence prejelo 59 gold. 69 kr.; izdalo pa le 38 gold. 60 kr. in od te male podpore je treba odščipniti še 12 gold., ktere je prejel šolski sluga za svoja opravila (!), tako da so ubogi dijaki prejeli le 26 gold. 60 kr. podpore.

7. Viša gimnazija v Trstu.

Ta priobčuje dolg nemšk spis: „über das Wesen des Lichtes und des Schalles“ in kratek lašk: „storia letteraria della novella in Italia.“ Štela je 100 laških, 88 nemških in 33 slovenskih učencev, po veri 192 katolikov, 12 akatolikov in 17 izraelitov. Slovenščine se je učilo 42 učencev v treh oddelkih po 2 uri na teden; učitelj jim je bil g. Franjo Cegnar. Vidi se, da so slovenščini tri — posebne mize pogrnjene.